

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ВИТРАТ І СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

©2019 КАЛЕНИЧ І. С.

УДК 657.431
JEL: L20; L23; M21

Каленич І. С. Економічна сутність витрат і собівартості продукції

Мета статті полягає в дослідженні економічної сутності витрат і собівартості продукції. Розглянуто, проаналізовано та розкрито економічну сутність витрат і собівартості продукції, а також сформувано власну думку автора щодо тлумачення цього поняття. Основне завдання будь-якого підприємства – отримання прибутку. Його розмір прямо залежить від витрат, вкладених у виробництво і продаж товарів, робіт або послуг, тобто собівартості. Чим таких витрат більше, тим віддача від бізнесу нижче. Якщо підприємець розуміє, як формується собівартість, розрізняє її види, вміє аналізувати фактори впливу на собівартість, знає та застосовує на практиці формули її розрахунку, – успіх у справі гарантований. Саме тому економічна сутність витрат і собівартості продукції є основою ефективної роботи підприємства. Актуальність цієї проблеми зумовлена тим, що розрахунок собівартості продукції на виробництві визначається для різних цілей, одна з яких – ціноутворення. Дана величина дуже важлива для підприємства, тому що точно показує загальну суму грошових витрат на випуск виробу. Надалі вона використовується для призначення найефективнішої ціни при збуті продукції. Таким чином, аналіз сутності витрат не дозволить підприємству стати збитковим і неконкурентоспроможним через високу цінову політику. Управління витратами є важливим інструментом в економічному управлінні підприємствами.

Ключові слова: витрати, витрати виробництва, собівартість продукції, управління підприємствами.

DOI:

Рис.: 1. Табл.: 1. Бібл.: 12.

Каленич Ірина Сергіївна – магістр кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування, Одеський національний економічний університет (вул. Преображенська, 8, Одеса, 65082, Україна)

E-mail: ikalenuch81@gmail.com

УДК 657.431
JEL: L20; L23; M21

Каленич И. С. Экономическая сущность затрат и себестоимости продукции

Цель статьи заключается в исследовании экономической сущности затрат и себестоимости продукции. Рассмотрена, проанализирована и раскрыта экономическая сущность затрат и себестоимости продукции, а также сформулировано собственное мнение автора относительно толкования этого понятия. Основная задача любого предприятия – получение прибыли. Его размер напрямую зависит от затрат, вложенных в производство и продажу товаров, работ или услуг, т. е. себестоимости. Чем таких расходов больше, тем отдача от бизнеса ниже. Если предприниматель понимает, как формируется себестоимость, различает её виды, умеет анализировать факторы влияния на себестоимость, знает и применяет на практике формулы её расчета, – успех в деле гарантирован. Именно поэтому экономическая сущность затрат и себестоимости продукции является основой эффективной работы предприятия. Актуальность этой проблемы обусловлена тем, что расчет себестоимости продукции на производстве определяется для различных целей, одна из которых – ценообразование. Данная величина очень важна для предприятия, потому что точно показывает общую сумму денежных затрат на выпуск изделия. В дальнейшем она используется для назначения эффективной цены при сбыте продукции. Таким образом, анализ сущности расходов не позволит предприятию стать убыточным и неконкурентоспособным из-за высокой ценовой политики. Управление затратами является важным инструментом в экономическом управлении предприятиями.

Ключевые слова: расходы, затраты производства, себестоимость продукции, управление предприятиями.

Рис.: 1. Табл.: 1. Библ.: 12.

Каленич Ирина Сергеевна – магистр кафедры бухгалтерского учета и налогообложения, Одесский национальный экономический университет (ул. Преображенская, 8, Одесса, 65082, Украина)

E-mail: ikalenuch81@gmail.com

UDC 657.431
JEL: L20; L23; M21

Kalenysh I. S. The Economic Essence of Costs and Self-Cost of Production

The article is aimed at studying the economic nature of costs and self-cost of production. The economic essence of costs and self-cost of production is considered, analyzed and disclosed, as well as the author's own opinion as to interpretation of this concept is formulated. The main task of any enterprise is to make a profit. Its size depends directly on the costs invested in the production and sale of goods, works or services, i.e. self-cost. The more such costs, the lower the return on business. If an entrepreneur understands how self-cost is formed, distinguishes its types, knows how to analyze factors of influence on the self-cost, knows and applies in practice the formulas of its calculation – success in business is guaranteed. That is why the economic essence of costs and self-cost of production is the basis of the enterprise's efficient operation. The relevance of this problem is due to the fact that the calculation of the self-cost of production is defined for various purposes, one of which is pricing. This value is very important for the enterprise, because it accurately shows the total amount of money spent on the production of an article. In the future, it is used to set an effective price when marketing products. Thus, the analysis of essence of costs will not allow the enterprise to become unprofitable and uncompetitive because of the high price policy. Cost management is an important instrument in the economic management of enterprises.

Keywords: costs, production costs, self-cost of production, management of enterprises.

Fig.: 1. Tabl.: 1. Bibl.: 12.

Kalenysh Iryna S. – Master of the Department of Accounting and Taxation, Odesa National Economic University (8 Preobrazhenska Str., Odesa, 65082, Ukraine)

E-mail: ikalenuch81@gmail.com

При здійсненні своєї діяльності підприємства здійснюють витрати для виробництва продукції з метою отримання доходу. Це два кінцеві показники й основні фактори фінансово-

го результату діяльності підприємства – прибутку. Проблема визначення економічної сутності витрат і собівартості продукції висвітлено в працях таких учених, як Н. С. Андрющенко, І. М. Білоусова, О. В.

Гаврильченко, В. Г. Козак, Т. Г. Маренич, В. М. Петров, В. В. Сопко, І. О. Бланк, Ф. Ф. Бутинець, С. Ф. Голов, В. П. Завгородній, О. В. Карпенко, Л. В. Нападівська, М. С. Пушкар, Н. М. Ткаченко та зарубіжних авторів: Р. В. Вандер-Віла, С. А. Котлярова, В. Ф. Палія, Я. В. Соколова, А. Яругової, Ч. Г. Хорнгрена, Дж. Тостера, Г. А. Велша та Д. Г. Шорта. У працях цих вчених розглядається поняття економічної сутності витрат і собівартості продукції, визначається їх сутність та класифікація. Але, незважаючи на низку досліджень, все ще не існує єдиного підходу до визначення змісту витрат.

Отже, *мета* статті полягає у визначенні економічної сутності витрат і собівартості продукції.

Витрати відображають вартість ресурсів, використаних у процесі діяльності підприємства з виробництва продукції. Склад витрат, що включаються в собівартість продукції, встановлюється централізовано. Встановлення цін, розширення або звуження асортименту, планування подальшого розвитку, відображення в бухгалтерській звітності, визначення прибутковості та рентабельності підприємства – ось основні завдання обліку витрат у складі собівартості продукції. Тому діяльність будь-якого підприємства може характеризуватися понесеними витратами. Вони по своїй суті являють собою скорочення економічної вигоди протягом звітного періоду у вигляді вирахування або скорочення активів за межами підприємства, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу. Наведемо деякі визначення економічної сутності витрат з точки зору різних учених (табл. 1).

На підставі вивчених джерел (нормативно-правових документів, наукових публікацій та ін.) можна зробити висновок про те, що однозначного тлумачення даних понять у даний час не знайдено. Серед основних завдань бухгалтерського обліку – розкриття витрат, точне їх покриття та відображення, причому вартість одиниці виробу або послуги розраховується на цій основі. Витрати на підприємстві мають різну структуру та функціональну обумовленість. Їх визначають ряд факторів, основними з яких є: тип і характер діяльності, тип і характер понесених витрат і спосіб їх включення у собівартість [3].

З бухгалтерської точки зору здійснювана в сучасних умовах діяльність підприємства може бути розділена на основну та допоміжну. Основна діяльність – це та, для цілей якої підприємство було створено, функціонує й у зв'язку з цим вступає у відносини з третіми особами, отримуючи результати. Для успішної участі та використання виробників на ринку визначальне значення має ціна їх пропонованого товару або послуги. Вона має бути такою, щоб покривати понесені витрати, але також приносити прибуток. Тому одним із найважливіших економічних важелів для забезпечення конкурентоспроможності на ринку визначають вартість виробленої продукції, та, відповідно, її основа – собівартість.

Вартість є важливим економічним показником оцінки ділової активності та засобом регулювання виробничого процесу. Це є важливим фактором для аналізу діяльності підприємств і безпосередньо впливає на прийняті управлінські рішення. Незаперечний її зв'язок з ефективністю виробництва, якістю і ціною пропонованих продуктів і послуг. Тому його значення в сучасному середовищі конкурента надзвичайно велике [4].

Для виготовлення однієї одиниці виробу підприємство витрачає деяку суму грошей на придбання матеріалу (сировини), енергії, верстатів, палива, працівників, податки, збут і т. ін. Усі ці витрати в підсумку дають загальний показник витрачених коштів, який називають собівартістю продукції (робіт, послуг).

Це витрати підприємства, спрямовані на виробництво продукції (робіт, послуг) і доведення її до споживача. Іншими словами, це вартісна оцінка витрат на продукцію. Вона визначається виключно в грошовому вираженні та буває різних видів. Склад витрат може змінюватися залежно від різних причин, наприклад [5; 6]:

- ✦ від сезонності (влітку не потрібно платити за опалення офісу, складу або цеху, а взимку – це одна з важливих статей витрат);
- ✦ при зміні асортиментної політики підприємства (якщо випускається нова лінійка товарів, потрібні додаткові витрати);
- ✦ при зміні постачальника, який може пропонувати сировину або товар як дешевше, так і дорожче, різної якості.

Структура собівартості на підприємствах, що працюють у різних галузях, істотно відрізняється: так, витрати на продукцію квіткового магазину формуються інакше, ніж, скажімо, собівартість продукції птахофабрики. Цей показник впливає на ціноутворення, від чого, своєю чергою, залежить попит і кінцевий прибуток. Завдання керівника підприємства – домогтися максимальної ефективності бізнесу, знижуючи витрати на продукцію, але не знижуючи якість.

Кожне підприємство на практиці розраховує дану величину для планування виробництва та обліку готової товарної маси двома способами:

- ✦ за економічними елементами витрат (собівартість всієї продукції);
- ✦ за калькуляційними статтями витрат на одиницю виробу.

Усі кошти, які були затрачені на виготовлення продукції до здачі готових виробів на склад, у результаті показують чисту заводську собівартість. Але їх потрібно ще реалізувати, що теж вимагає витрат. Тому для отримання повної собівартості до них ще слід додати витрати на збут. Це можуть бути, наприклад, транспортні витрати, зарплата вантажників, які брали участь у відвантаженні та доставці продукції замовнику тощо.

Підходи до визначення економічної сутності витрат

Автор/Джерело	Трактування
Податковий кодекс України	Витрати – сума будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних для провадження господарської діяльності платника податку, у результаті яких відбувається зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, унаслідок чого зменшується власний капітал (окрім змін капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власником)
НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та П(С)БО 16 «Витрати» [1]	Витрати, як зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення власного капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками)
Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО). Витрати [2]	Витрати – це зменшення економічних вигод протягом облікового періоду у вигляді вибуття чи амортизації активів, або у вигляді виникнення зобов'язань, результатом чого є зменшення власного капіталу, за винятком зменшення, пов'язаного з виплатами учасникам
В. Г. Козак [7]	Витрати підприємства – одна із важливих категорій управлінського обліку та якісної оцінки діяльності підприємства. Для управління необхідно знати не просто витрати, а інформацію про витрати на будь-що (продукт або його партію, послуги)
Г. В. Козаченко, Ю. С. Погорелов, Л. М. Хлап'юнов, Г. А. Макухін	Неминучі затрати підприємства, які сформувалися раніше та перетворилися на минулі в цьому звітному періоді
О. А. Мошковська [9]	Вартісне оцінювання ресурсів, які підприємство використовує в процесі здійснення своєї господарської діяльності
В. К. Склярєнко	Ті, що відносяться до певного періоду часу, документально підтверджені, економічно виправдані (обґрунтовані), такі, що повністю перенесли свою вартість на реалізовану за цей період продукцію

Що стосується взаємозв'язку між собівартістю та витратами виробництва, у спеціалізованій літературі категорії «виробничі витрати» і «собівартість» інколи розглядаються як тотожні. Звичайно, такі твердження не тільки необґрунтовані, але і неприйнятні з кількох причин:

- ✦ собівартість продукції та послуг виражається тільки вартісно, у той час як витрати виробництва можуть бути представлені не вартісно, а в натуральній формі, а в деяких випадках і за допомогою трудового вимірника;
- ✦ собівартість продукції та послуг встановлюється на основі понесених витрат, але вона не включає в себе всі виробничі витрати, які підприємство несе за період або за продукт чи послугу.

Хоча між категоріями «витрати виробництва» і «собівартість» існує нерозривний зв'язок, вони розрізняються як за змістом, так і за визначенням. Зв'язок між собівартістю виробництва та вартістю, яка може бути прямою і зворотною, заснована на тій обставині, що обидві зіставні категорії є «діалектичними формами прояву подвійного початку певного економічного контенту, такого як необхідна вартість і обмінна вартість...» [7]. Це вказує на те, що його прояв можна шукати в декількох напрямках:

- ✦ між витратами виробництва та вартістю як економічними категоріями;

- ✦ між виробничими витратами та собівартістю як економічними показниками;
- ✦ між собівартістю виробництва та собівартістю як об'єктами управлінського обліку;
- ✦ у величині собівартості, що залежить від обсягу виробничих витрат;
- ✦ у структурі собівартості та впливі на тип і склад виробничих витрат [8].

При більш ретельному аналізі прояву взаємозв'язку між витратами та собівартістю встановлюються і дещо більша конкретика:

- ✦ величина собівартості визначається кількісним розміром собівартості продукції;
- ✦ динаміка виробничих витрат і собівартості дуже часто однакова;
- ✦ вартість структури знаходиться в певній залежності від вартості виробництва;
- ✦ оскільки витрати на виробництво виражені в натуральній формі, величина вартості та її структура можуть бути змінені при незмінних витратах тільки в результаті цінової політики.

Собівартість – це економічна категорія, але також важливий економічний показник, що показує рентабельність виконуваної діяльності. Її розмір залежить від змін ринкових умов і показує, наскільки конкурентоспроможне підприємство. Тому важливо, щоб собівартість як показник була чітко диференційована від вартості як категорії. Представимо осно-

вні відмінності між собівартістю як показником та економічною категорією [9]:

- ✦ показник «собівартість» пов'язаний в основному з кількісною стороною фактів і явищ, у той час як категорія «собівартість» виражає виробничі відносини (загальноекономічні та соціально-економічні) і поряд з кількісною має і якісну характеристику;
- ✦ показник «собівартість» є характерним якісним показником і може включати елементи виробленого продукту (при певних умовах), у той час як у категорії «собівартість» елементи виробленого продукту категорично не відкриваються;
- ✦ показник «собівартість» є найбільш часто нормативно регульованим цифровим вираженням певних фактів, явищ і процесів, у той час як категорія являє собою абстрактно-логічну форму для відображення об'єктивного світу.

Отже, між собівартістю як економічною категорією й економічним показником не слід ставити знак рівності ні в теоретичному, ні в практичному аспектах. Собівартість як важливий економічний показник, що відображається у вартості виробництва продукції (робіт, послуг), є пріоритетним місцем в бухгалтерській діяльності підприємства. Її встановлення організовано у строки, відповідно до потреб управління та в порядку, відповідному до правил, установлених у застосовних стандартах бухгалтерського обліку.

Особливістю є те, що в діапазоні собівартості продукції (робіт, послуг) не знаходиться місце для витрат майбутніх періодів, які будуть визнані поточними в наступні роки. Крім того, в її розрахунок ще не включено адміністративні, фінансові, позачергові витрати та витрати на продаж, які обліковуються як поточні витрати в період, коли вони були зроблені [10]. Тому можна визначити, що в контексті чинних національних стандартів бухгалтерського обліку вартість розглядається як сукупність вимірюваних грошовим вимірником поточних виробничих витрат (прямі та непрямі, у т. ч. постійні та змінні), як фактична неповна (скорочена, обмежена) вартість. Аналогічне трактування собівартості продукції та послуг і її визначення також передбачено в міжнародних стандартах бухгалтерського обліку.

Отже, незалежно від передбачуваної бази бухгалтерського обліку, підприємства розраховують тільки фактичну неповну собівартість. Посилаючись на структуру собівартості, представлену в національних і міжнародних стандартах бухгалтерського обліку, можна побудувати модель для її визначення, яка матиме такий вигляд (рис. 1) [11].

Видно, що правильне встановлення собівартості надзвичайно важливе для будь-якого підприємства, що виробляє продукцію або надає послуги.

Це невід'ємна частина процесу звітності та важлива передумова для:

- ✦ формування відповідних цін, які покривають всі витрати та забезпечують економічний прибуток підприємства;
- ✦ проведення аналізу кожної окремої витрати з метою встановлення допущених перевитрат;
- ✦ розкриття резервів для реалізації економії на підприємстві;
- ✦ відкриття можливостей для підвищення ефективності виробничого процесу;
- ✦ забезпечення правильного і чесного складання фінансової звітності та подання елементів, що оцінюються за собівартістю в його структурних частинах.

У сучасних економічних умовах важливо, щоб ціни на продукцію та послуги були конкурентоспроможними на ринку, і це потребує розроблення способів зниження вартості продукції та послуг. Ось чому виробники вивчають джерела і чинники, що впливають на розмір собівартості для можливостей її мінімізації.

Таким чином, вони концентрують свої зусилля головним чином на економії живої та уречевленої праці та скороченні адміністративно-управлінських витрат, але не применшують і впливу інших чинників, таких як: зміна транспортних тарифів, зміна цін на матеріали, сировину, паливо й енергію, зміна процентних ставок у країні, зміна курсів валют, зміна обсягу та структури виробництва і т. ін.

Собівартість не може бути постійною величиною, вона змінюється залежно від різних факторів. Ці фактори можуть бути як зовнішніми, незалежними від самого підприємства, так і внутрішніми.

Зовнішні фактори впливу на собівартість [12]:

- ✦ *Інфляція.* Високий рівень інфляції знецінює результати підприємницької діяльності. Адже закупівля товарів, матеріалів для подальшого перепродажу або власного виробництва завжди відбувається за більшою ціною, ніж надалі можна виручити за ті ж самі гроші. Через інфляцію знижується вартість майна (і, як наслідок, нараховується на нього амортизація), а також виробничих запасів. У результаті собівартість випущеної продукції не відображає її дійсну вартість, купівельна спроможність грошей, виручених за продукцію, знижується.
- ✦ *Постачальник.* Закупівля якісних і доступних за ціною матеріалів для виробництва або товарів для подальшого перепродажу – один із головних моментів при формуванні собівартості продукції. Тому потрібно напрацювати базу надійних, перевірених постачальників, співпраця з якими буде стабільною. У силу багатьох причин це не завжди можливо: постачальник може підняти закупівельні ціни, може не захотіти продовжувати контракт,

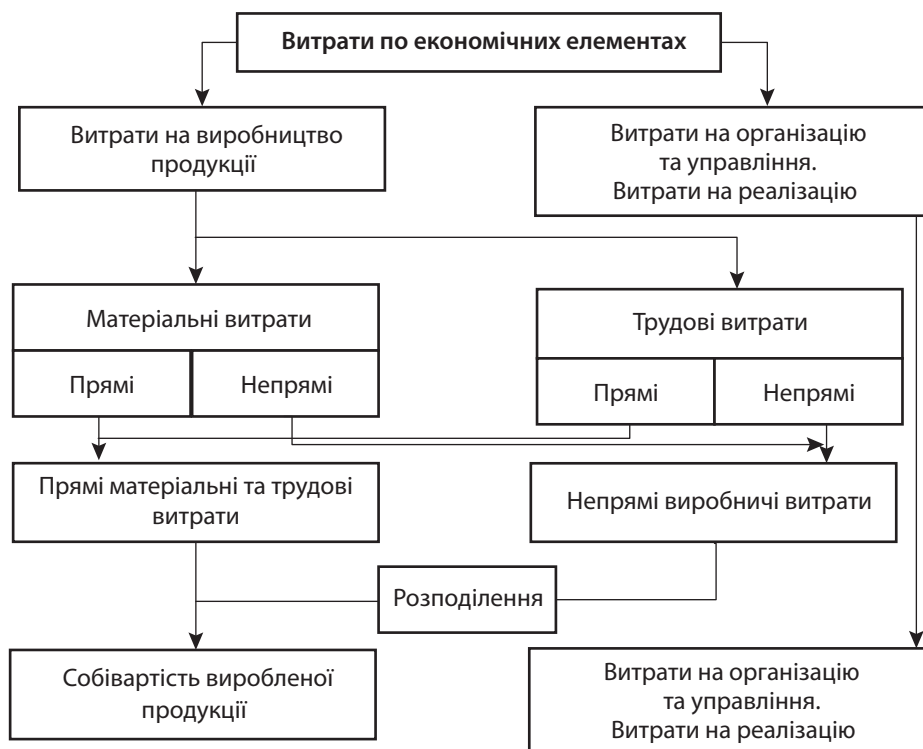

Рис. 1. Модель для встановлення собівартості продукції і послуг, побудована на основі вимог, передбачених стандартами бухгалтерського обліку

може змінити місце свого перебування тощо. Часто підприємство не в силах вплинути на рішення свого постачальника, але воно саме вибирає, з ким укласти договори, кого вибрати в партнери для комфортної та вигідної роботи.

- ✦ *Вплив держави.* Наприклад, щорічно піднімається мінімальний розмір оплати праці, при цьому автоматично зростають обов'язкові страхові внески на співробітників. Через це збільшується собівартість продукції, що негативно впливає на прибуток. З іншого боку, розроблена державою програма фінансової підтримки малого бізнесу дозволяє взяти вигідний кредит.
- ✦ *Розташування виробництва.* Іноді цей фактор може бути дуже значущим. Наприклад, щоб торгувати продуктами харчування, місцевим магазинам потрібно закладати в собівартість товарів авіа доставку, тому продукти у віддалених областях набагато дорожче.
- ✦ *Ставки за кредитами.* Якщо підприємством взято кредит, виплата відсотків по яких також відноситься на собівартість у складі інших витрат, то збільшення ставки може стати неприємною несподіванкою для бізнесмена.

Собівартість продукції – найважливіша економічна категорія, яка застосовується на виробництві, у торгівлі, у сфері надання послуг. За допомогою розрахунку собівартості продукції визначається сума витрат на її виробництво та продаж.

Ці витрати бувають прямими та непрямими, постійними та змінними. Сюди відносяться:

- ✦ витрати на сировину та матеріали, з яких виготовляється продукція;
- ✦ сума оплати праці працівників підприємства та відрахування із зарплати до позабюджетних фондів;
- ✦ витрати на експлуатацію та амортизацію обладнання,
- ✦ інші витрати;
- ✦ оренда приміщень і комунальні платежі;
- ✦ витрати на тару та упаковку;
- ✦ транспортні та постачальницькі витрати;
- ✦ реклама продукції;
- ✦ інші комерційні та управлінські витрати.

Облік витрат у складі собівартості знаходиться у веденні самого підприємства і відображається в обліковій політиці. Наприклад, якщо оренда цеху є важливим елементом формування витрат, її відносять до витрат по звичайних видах діяльності та безпосередньо включають у собівартість продукції.

На обсяг витрат з випуску продукції підприємства впливає безліч факторів, як зовнішніх, так і внутрішніх. Надійність постачальників, конкуренція, попит на товар, інфляційна складова, зацікавленість співробітників у результатах роботи – ось далеко не повний перелік причин, здатних знижувати або збільшувати витрати на виробництво.

Зазвичай розраховують собівартість виробничу, повну та граничну (на одиницю продукції). Рідше за-

стосовується розрахунок фактичної, планової, цехової, проектної собівартості. Визначення суми витрат на випуск продукції необхідно для кожного підприємства, незалежно від форми власності та кількості співробітників. Будь то невеликий торговий павільйон або велика автомобільна корпорація – без розрахунку собівартості не обійтися. Встановлення цін, розширення або звуження асортименту, планування подальшого розвитку, відображення в бухгалтерській звітності, визначення прибутковості та рентабельності підприємства – ось основні завдання обліку витрат у складі собівартості продукції.

ВИСНОВКИ

На закінчення можна резюмувати, що собівартість продукції та послуг є важливою економічною категорією і показником, що характеризує суттєві аспекти ефективності виробничого процесу. Вона є основою для формування цін і справляє істотний вплив на конкурентоспроможність підприємств на ринку. Також є основним чинником аналізу діяльності окремих структур, що зумовлює її велике значення для прийняття управлінських рішень. У бухгалтерському аспекті вона знаходить застосування при вимірюванні конкретних елементів, що відображаються у структурних частинах фінансової звітності й тому створює умови для правдивого і чесного подання інформації. Тому знання та вміння використання цього потужного інструменту буде сприяти розширенню та посиленню ринкових позицій підприємства та ділової діяльності, особливо у кризовому середовищі. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>
2. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку / пер. з англ.; за ред. С. Ф. Голова. Київ: Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 1998. 736 с.
3. Андрущенко Н. С. Суть і значення витрат: історичний аспект. *Актуальні проблеми економіки*. 2007. № 5. С. 3–7.
4. Безруких П. С. Учет и калькулирование себестоимости продукции. М.: Финансы, 1974. 320 с.
5. Бутинець Т. А. Контроль внутрішньогосподарський чи внутрішній? *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2009. Вип. 2. С. 5–20. DOI: [https://doi.org/10.26642/pbo-2009-2\(14\)-5-20](https://doi.org/10.26642/pbo-2009-2(14)-5-20)
6. Дерій В. Термін «витрати» та його трактування для потреб обліку і контролю. *Галицький економічний вісник*. 2010. № 1. С. 154–160.
7. Козак В. Г. Визначення поняття «витрати» та їх оцінка // Реформування економіки України: стан та перспективи: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 26–27 листопада 2009 р.). Київ: МІБО КНЕУ, 2009. С. 129–131.
8. Гаркуша Н. М. Економічна сутність витрат підприємства. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2012. Ч. 1. С. 191–200.
9. Мошковська О. А. Облік затрат і калькулювання собівартості продукції згідно з вітчизняним законодав-

ством: подальший розвиток і шляхи вдосконалення. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. Серія «Економічні науки». 2009. № 3. URL: <http://ven.ztu.edu.ua/article/viewFile/91138/89185.pdf>

10. Ростовська Г. В. Витрати: економічна сутність та напрямки дослідження. *Вісник Донецького національного університету*. Серія В: економіка і право. 2009. Вип. 2. URL: <http://www.stattionline.org.ua/ekonom/64/9303-vitrati-ekonomichna-sutnist-ta-napryamki-doslidzhennya.html>

11. Адаменко Т. М. Затрати та витрати підприємства як об'єкт управління. *Економіка. Менеджмент. Підприємство*. 2009. Вип. 21. Ч. 2. С. 223–229.

12. Столяр Л. Г. Сутність «витрат» та особливості трактування. *Економічні науки*. Серія «Облік і фінанси». 2011. Вип. Ч. 4. С. 25–31.

REFERENCES

- Adamenko, T. M. "Zatraty ta vytraty pidpriemstva yak ob'iekt upravlinnia" [Costs and Expenses of the Enterprise as an Object of Management]. *Ekonomika. Menedzhment. Pidpriemnytstvo*, vol. 2, no. 21 (2009): 223-229.
- Andriushchenko, N. S. "Sut i znachennia vytrat: istorychnyi aspekt" [Cost Essence and Value: a Historical Aspect]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 5 (2007): 3-7.
- Bezrukikh, P. S. *Uchet i kalkulirovaniye sebestoimosti produktsii* [Accounting and Calculation of Production Costs]. Moscow: Finansy, 1974.
- Butynets, T. A. "Kontrol vnutrishnyohospodarskyi chy vnutrishnii?" [Internal or Internal Control?]. *Problemy teorii ta metodologii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu*, no. 2 (2009): 5-20. DOI: [https://doi.org/10.26642/pbo-2009-2\(14\)-5-20](https://doi.org/10.26642/pbo-2009-2(14)-5-20)
- Derii, V. "Termin «vytraty» ta yoho traktuvannia dlia potreb obliku i kontroliu" [The Term "Expense" and Its Interpretation for Accounting and Control Purposes]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*, no. 1 (2010): 154-160.
- Harkusha, N. M. "Ekonomichna sutnist vytrat pidpriemstva" [Economic Essence of Enterprise Costs]. *Ekonomichna stratehiia i perspektyvy rozvytku sfery torhivli ta posluh*, vol. 1 (2012): 191-200.
- Kozak, V. H. "Vyznachennia poniattia «vytraty» ta yikh otsinka" [Definition of the Concept of "Costs" and Their Evaluation]. *Reformuvannia ekonomiky Ukrainy: stan ta perspektyvy*. Kyiv: MIBO KNEU, 2009. 129-131.
- [Legal Act of Ukraine] (1999). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>
- Mizhnarodni standarty bukhhalterskoho obliku* [International Accounting Standards]. Kyiv: Federatsiia profesiinykh bukhhalteriv i audytoriv Ukrainy, 1998.
- Moshkovska, O. A. "Oblik zatrat i kalkuliuvannia sobivartosti produktsii zhidno z vitchyznianym zakonodavstvom: podalshyi rozvytok i shliakhy vdoskonalennia" [Cost Accounting and Prime Cost Calculation According to the National Legislation: Further Development and Ways of Improvement]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo tekhnolohichnogo universytetu*. Seriiia «Ekonomichni nauky». 2009. <http://ven.ztu.edu.ua/article/viewFile/91138/89185.pdf>
- Rostovska, H. V. "Vytraty: ekonomichna sutnist ta napriamky doslidzhennia" [Costs: Economic Nature and Areas of Research]. *Visnyk Donetskoho natsionalnogo universytetu*. Seriiia V: ekonomika i pravo. 2009. <http://www.stattionline.org.ua/ekonom/64/9303-vitrati-ekonomichna-sutnist-ta-napryamki-doslidzhennya.html>
- Stoliar, L. H. "Sutnist «vytrat» ta osoblyvosti traktuvannia" [The Essence of "Costs" and Features of Interpretation]. *Ekonomichni nauky*. Seriiia «Oblik i finansy», vol. 4 (2011): 25-31.